

Ключевые слова: предприятие, финансово-экономической безопасности, социальное партнерство, гармонизация интересов, участники рыночного процесса.

Summary. Productive partnerships are the basic constituent of financial-economic safety of enterprise and his success. Partnership - it that gives an opportunity to the state, to realize continuous perfection and steady development enterprises or people. Working together with other, at the state, personalities or enterprises are possibility to point the resources and capabilities at realization of the most actual and important projects.

Keywords: enterprise, financial-economic safety, social partnership, harmonization of interests, participants of market process.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Боровик Ю.Т.

УДК 005.2+65 : 658.155.012.7 + 65.012.8

ВУЗЬКОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Овчаренко Є.І., к.е.н., доцент (СНУ ім. В. Даля)

Розглянуто поняття системи управління економічною безпекою підприємства. Визначено переваги та недоліки вузькофункціонального підходу в управлінні економічною безпекою підприємства. Розглянуто можливості поєднання теорії прийняття управлінських рішень з вимогами концепції управління економічною безпекою підприємств.

Ключові слова: економічна безпека, управління, підприємство, підхід до управління.

Постановка проблеми. Захист від небажаних впливів зовнішнього та внутрішнього середовища був і залишається природною потребою будь-якого підприємства. Від точної ідентифікації загроз, від правильного вибору вимірників їх прояву залежить ступінь адекватності управління економічною безпекою підприємства (ЕБП). Залежно від цього формується комплекс необхідних заходів попередження і нейтралізації небезпеки, відповідних масштабу і характеру загроз. На тлі необхідності надання ознак системності усім складовим забезпечення та утримання певного рівня ЕБП у безпекознавстві сформовано та введено у науковий та практичний вжиток поняття системи управління економічною безпекою підприємства (надалі СУЕБП).

Загальновізвано, що існує нагальна необхідність поєднання теорії та практики прийняття управлінських рішень з вимогами концепції управління ЕБП. Але доки існує мало емпіричних свідчень застосування цього поєднання на практиці з дотриманням певного рівня результативності. У результаті взаємодії та протидії наукових думок щодо принципів систематизації на емпіричному рівні з'явилося

багато підходів до розуміння поняття економічної безпеки та її забезпечення на рівні підприємства. До основних з них можна віднести: захисний, ресурсно-функціональний, гармонізаційний, комплементарний та вузькофункціональний підходи. Кожен з цих підходів характеризується певним співвідношенням теоретичної значущості та практичної простоти застосування. Гармонізаційний та комплементарний підходи є найбільш комплексними та найбільш повно та непротивічно пояснюють принципи функціонування СУЕБП. Але ці підходи є занадто складними для застосування на реальних підприємствах. Це зумовлено багатьма причинами. Головною з них, на думку автора, є невідповідність змісту ключових управлінських понять в теорії прийняття рішень та управлінні економічною безпекою, таких як: об'єкт управління, мета, альтернативи, критерії, моделі, управлінська операція і управлінська процедура, суб'єкт рішення, об'єкт рішення, технологія прийняття рішення тощо.

Вузькофункціональний підхід до забезпечення ЕБП є найпростіше побудованим з усіх, але він найменш уражений такою змістовою невідповідністю. Вузькофункціональний підхід

базується на термінології та сенсі функціонального менеджменту, найчастіше фінансового. У випадку з цим підходом має місце достатній перетин площин використання та можливостей поєднання таких понять як "функціональність" в теорії прийняття рішень та "взькофункціональність" – у забезпеченні ЕБП. В основу технології застосування взькофункціонального підходу покладена ідея об'єднання апарату аналізу фінансово-господарської діяльності та традиційних для національної практики методів і технологій прийняття рішень, що виступає ідеологічною основою побудови системи ЕБП. У цьому випадку обліково-аналітичне забезпечення управлінням економічною безпекою не потребує значних додаткових налаштувань інформаційної системи підприємства. Отже, впровадження та адаптація взькофункціонального підходу в реальну практику діяльності підприємств може бути здійснена без суттєвих змін працюючих технологій прийняття управлінських рішень та зламів поведінкових стереотипів менеджерів. У цьому сенсі, окремо важливим та перспективним напрямом науково-практичних досліджень є розробка таких прикладних аспектів впровадження взькофункціонального підходу як встановлення цілей у СУЕБП, їх композиція та взаємоузгодження тощо. Іншими словами, розробка правил та принципів цілепокладання у СУЕБП взагалі, та у межах взькофункціонального підходу зокрема, є важливою науково-практичною задачею, рішення якої дозволить суттєвим чином підвищити ефективність управління ЕБП.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідниками з безпекознавства (Г.В. Козаченко, О.М. Ляшенко, Ю.С. Погорелов, В.Л. Безбожний) однозначно встановлено, що складові ЕБП перебувають у тісному взаємозв'язку, взаємодії та істотно впливають одна на одну, тобто є елементами системотворення економічної безпеки [1, с. 39]. Тому СУЕБП слід вважати категорією, що поєднує в собі теоретичні та практичні аспекти безпекознавства на підприємстві (автор). У СУЕБП поєднуються підходи до забезпечення безпеки, методологія, принципи та методики прийняття рішень щодо економічної безпеки, виокремлюються управлінські та організаційні специфічні функції, що стосуються систематичного то системного забезпечення ЕБП (З.С. Варналій [2]). Тобто вимоги змістової та термінологічної комплементарності в управлінні підприємством з урахуванням необхідності забезпечення економічної безпеки утворюється та реалізується саме у СУЕБП. Але, науково-практичні дослідження, що мали б за мету пов'язати методологічні положення безпекознавства з прикладними аспектами розробки, реалізації та

контролю управлінської діяльності в сфері управління економічною безпекою майже відсутні (В. С. Пономаренко, С. В. Кавун [3, 5]).

Однією з головних причин повільного реагування на загрози є застарілість управлінського світогляду та управлінських технологій, що застосовуються на підприємствах. Перш за все, це стосується недостатньої уваги до стану ЕБП та засобів її забезпечення (В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк [4]). До недавнього часу проблемою економічної безпеки займалася західна наука, для України це зовсім нова категорія і до того ж маловивчена. Уривчастість вітчизняних наукових досліджень, перш за все, щодо обґрунтування методик та процедур забезпечення стану безпеки на реальних об'єктах господарювання призводить до такого ж уривчастого їх застосування на вітчизняних підприємствах. Західна наука виробила декілька принципово різних підходів до розуміння поняття економічної безпеки та, як слідство, розроблено широкий загальний методів та процедур управління економічною безпекою, кожна з яких працює лише за умови використання в рамках відповідного розуміння самого поняття. За умови невідповідності методів, управління економічною безпекою не працює і не може працювати. Це, по-перше, шкодить самому підприємству, та, по-друге, підриває авторитет та значущість забезпечення економічної безпеки в цілому.

Метою статті є абстрактно-теоретичне поєднання реперних точок теорії прийняття управлінських рішень з вимогами концепції управління ЕБП у аспекті використання взькофункціонального підходу до побудови СУЕБП.

Виклад основного матеріалу. Здійснивши синтез сучасних наукових позицій, можна сформулювати визначення ЕБП у межах розуміння взькофункціонального підходу. Економічна безпека підприємства – це стан підприємства, що характеризується його здатністю виконувати притаманні функції для досягнення своїх цілей при існуючих зовнішніх та внутрішніх загрозах (агреговано автором).

Класично, взькофункціональний підхід до забезпечення ЕБП припускає її розгляд з позиції результативності виконання певної специфічної функції в управлінні підприємством, тобто з позиції окремого аспекту його діяльності. Взькофункціональний підхід виник на тлі методологічного поділу підходів до розуміння поняття економічної безпеки. У результаті поділу виникли дві принципово різних групи: підходи, що ототожнюють ЕБП з певним результативним розвитком, з досягненням цілей функціонування без використання поняття загрози та підходи, що використовують поняття загрози та припускають дії

щодо їх обов'язкового усунення. Вузкофункціональний підхід за походженням належить до першої групи. Адепти цього підходу стоять на позиції, що економічна безпека, у більшій мірі, забезпечується не набором прямих забезпечуючих управлінських дій, а діями непрямого характеру, що направлені на підтримання усіх підсистем підприємства у прийнятному стані. І, в такому випадку, економічна безпека автоматично буде підтримуватись на прийнятному рівні, головним чином, за рахунок відсутності або малої ймовірності настання загрозливих умов і обставин. У певному сенсі, вузкофункціональний підхід до забезпечення ЕБП є сутнісним протиставленням концепцій ризиків в управлінні підприємством. У науковій літературі [3, 4, 5] звертається увага на два суттєві недоліки вузкофункціонального підходу. По-перше, недоліком є те, що різні менеджери, у різних умовах по різному розуміють, який же вузкофункціональний аспект найбільш заслуговує на увагу. Це не дає можливості чіткої алгоритмізації управлінських дій в рамках означеного підходу. Але цей факт є, радше, не недоліком, а процедурною особливістю застосування підходу. По-друге, в рамках означеного підходу підозрюється сутнісна підміна результативності певного функціонального аспекту на результативність забезпечення ЕБП. Тобто, виконання ряду специфічних управлінських функцій відповідно до загалу специфічних цілей призводить до певного рівня, наприклад, продуктивності або конкурентоздатності, які, зрештою, підмінюються досягненням певного рівня ЕБП. З наявністю такої суперечності слід погодитися, але частково. Дійсно, дуже важко відокремити управління ЕБП за ідеологією вузкофункціонального підходу від управління певною функціональною підсистемою підприємства з точки зору сутності цільових передумов. Але існує суттєва різниця між управлінням ЕБП у вузкофункціональному сенсі у порівнянні, наприклад, з управлінням якістю з точки зору застосування методів та процедур прийняття управлінських рішень та відповідних поведінкових стереотипів менеджерів.

Безумовно, розробка та застосування вузкофункціонального напрямку забезпечення ЕБП необхідна, оскільки дозволяє провести усесторонні і глибокі дослідження вибраного аспекту діяльності підприємства і показати конкретні шляхи і способи забезпечення ЕБП в тій або іншій сфері діяльності. ЕБП складається з декількох функціональних складових, які для кожного конкретного підприємства можуть мати різні пріоритети залежно від характеру існуючих загроз. Спектр загроз у ЕБП досить широкий, загрози мають різне походження і спрямованість. Успішно протистояти їм з використанням якогось одного універсального методу або способу не

представляється можливим. Перекіс у використанні якогось одного з методів забезпечення економічної безпеки, як правило, виливається у відчуття наявності безпеки при її фактичній відсутності. Очевидно, що тільки правильна розстановка пріоритетів у поєднанні з різними методами і ефективним використанням ресурсів підприємства, може забезпечити його економічну безпеку [1, с. 60].

Розробники СУЕБП явно або приховано використовують одну і ту ж послідовність міркувань. Спочатку ідеологічно передбачається наявність підприємства з певною фінансово-господарською діяльністю (ФГД), потім поява загроз підприємства і вже потім, зважаючи на необхідність захисту від загроз, відбувається створення системи безпеки. Якщо в системі безпеки задіяні різні методи і засоби забезпечення безпеки, то вона визнається реалізацією комплексного підходу. Комплексність проявляється як різноманітність видів захисту від різних загроз. Таким чином будуються СУЕБП, що базуються на захисній або гармонізаційній ідеології.

Можливий і інший механізм побудови СУЕБП. Як єдиний комплекс, що забезпечує ЕБП, пропонується розглядати всю ФГД підприємства, а не тільки СУЕБП у звуженому трактуванні. Тобто пропонується відразу організувати підприємство і вести ФГД, передбачаючи її стійкість до загроз як обов'язкову властивість. У випадку, якщо підприємство вже створене і веде ФГД, то для забезпечення економічної безпеки може бути доцільно змінити статут, організаційну структуру, побудову бізнес-процесів. Це і є СУЕБП, що базована на вузкофункціональному підході.

На практиці цей підхід реалізується на підприємствах, які можна умовно поділити на дві групи. Перша група – це підприємства, на які, через специфіку своєї діяльності явно і постійно впливає ряд загроз, і високий рівень забезпечення ЕБП для них, очевидно і безумовно, необхідна умова діяльності. Друга група – підприємства, на яких власники або керівництво є у минулому співробітниками правоохоронних органів або через низку обставин має місце великий вплив служб безпеки різного типу. З цим не можна не погодитися, хоча це дещо спрощений погляд. Навряд чи можна знайти хоч одне підприємство, на яке не впливає ряд загроз явно та постійно чи то по причині специфіки діяльності, чи то по причині певних загальних сучасних умов існування підприємств. Це також свідчить на користь застосування вузкофункціонального підходу в забезпеченні економічної безпеки підприємства з огляду на його реальні можливості пристосовуваності до сучасних умов господарювання.

Висновки. Висунута авторська гіпотеза, що

найбільш відповідним сучасному рівню розвитку теорії та практики безпеководення на вітчизняних підприємствах підходом до забезпечення ЕБП є вузькофункціональний, орієнтований на фінансовий функціональний аспект діяльності підприємств. Головною перевагою цього підходу є можливість відносно простого "вбудовування" ідеології управління ЕБП до управління підприємством.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія : Т. 1 / О.М. Ляшенко, Ю.С. Погорелов, В.Л. Безбожний [та ін.]; за заг. ред. Г.В. Козаченко. – Луганськ :

Елтон-2, 2010. – 282 с.

2. Економічна безпека: навч. посіб. / за ред.

3. С. Варналія. – К.: Знання, 2009. – 647 с.

3. Пономаренко В. С. Концептуальні основи економічної безпеки : монографія / В. С. Пономаренко, С. В. Кавун. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2008. – 256 с.

4. Геєць В. М. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк. – Харків : ВД "ИнЖЕК", 2006. – 240 с.

5. Кавун С. В. Система економічної безпеки : методологічні та методичні засади : монографія / С. В. Кавун. – Харків : Вид. ХНЕУ, 2009. – 300 с.

Анотація. Рассмотрено понятие системы управления экономической безопасностью предприятия. Определены преимущества и недостатки узкофункционального подхода в управлении экономической безопасностью предприятия. Рассмотрены возможности сочетания теории принятия управленческих решений с требованиями концепции управления экономической безопасностью предприятий.

Ключевые слова: экономическая безопасность, управление, предприятие, подход к управлению.

Summary. The concept of management the system by economic security of enterprise is considered. Advantages and lacks of confined-functional approach are certain in a management economic security of enterprise. Possibilities of combination of theory of acceptance of administrative decisions are considered with the requirements of conception of management economic security of enterprises.

Keywords: economic security, management, enterprise, management approach.

Рецензент д.е.н., проф. ХНЕУ Отенко І.П.

Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.

УДК 351.863

КОНЦЕПТУАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНКИ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Онищенко В.О., д.е.н., професор,

Онищенко С.В., к.е.н., доцент,

Мирошніченко В.В., аспірант (ПНТУ ім. Ю. Кондратюка)

В статті розкрито сутність економічної безпеки держави, визначено основний зміст, структуру та місце в системі національної безпеки. Проведено аналіз інтегральних показників рівня економічної безпеки в сучасних умовах розвитку України.

Ключові слова: національна безпека держави, економічна безпека держави, система економічної безпеки, структура економічної безпеки, інтегральний показник рівня економічної безпеки держави.

Постановка проблеми та її зв'язки з розвитком, перспективи й соціально-економічна науковими чи практичними завданнями. Сучасні стабільність в першу чергу залежить від стану реалії національної економіки України свідчать, що сформованої національної безпеки держави та